

Jakintza eta botereen arteko harreman zaharrak

Fito Rodriguez Bornaetxea

Jean eta Nicole Dhombres-ek duela gutxi argitaratuko *Naissance d'un pouvoir: Sciences et Savants en France (1793-1824)* (Payot, Paris, 1989) liburuan garden eta zorrotz azaltzen zaigu aspaldidanik kudeatutako maridajea, hau da, gizarte moderno deitutako honetan zientzia eta gizartearen beraren egituren artean sortzen dena.

Izan ere, orain hain modan dagoen —urteurrenetan oinarritutako ospakizunak direla medio— Frantziako Iraultzatik abiatuz, sakonki ikertzen da Konbentzioko garaian garatzen den zientzilari egituraketa berria.

Ofizios lehena matematikaria izanik, bigarrena historilaria den bitartean, biek osatutako ikerketa-zientziaren historiako paradigma dugu.

Alde batetik aipatutako protagonista guztien erreseina biografikoarekin batera bibliografiaz ederki horniturik agertzen da (liburu osoaren ehuneko hamarren bat), eta bestetik bere irakurketa

atsegina da oso. Beraz, sintesi zaila bezain beharrezkoa; sakontasuna eta akademizismoa gehi ezagutzaren bideak nekez eman ohi duen literaturaren plazerra.

Liburuaren muinak aztertu nahi du, Historia dela medio, dilema historiko bati emandako zenbait irtenbide, alegia: *Botereak berari komeni zaion zientzi mota lantzen du, ala Zientzilariak boterea eragiten du berak nahi duen eran?*

Horrela planteiatuik abstraktu xamarra ematen badu ere, Egileek mugatutako epean, berriz, guztiz argia azaltzen zaigun kontresana dugu.

Frantziako Iraultzaren ondotik Zientziak betidanik zuen osagai "utilitarista" ik. Wolf: *A History of science, technology and philosophy in the XVIth and XVIIth century*, Alien and Unwin, London, 1950, garatu egiten da ikaragarri irakaskuntz sistemarekin batera ibiltzera bultzaturik aurkitzen baita ik. Lebrun, F.: "Quand l'enseignement public était catholique". *L'historien* n.º 71, 1984ko Urrian. Eskola Politeknikoen sorrerak eta zientziak irakaskuntz "curriculum" ezberdinetan lortuko duen garrantziak prestatuko diote bidea egun Hezkuntz munduan ikerketa "ezarriei" ematen zaien inportantziari. Era berean, eta Armada modernoa (napoleonikoa) agertuko den bezala, Zientziak berak, egoeraren aldaketak eraginda, ikerketa berriak landuko ditu eta modu berri batez helegarriko da. Hitz bitan esanda, *zientzia egiteko era aldatuko zaigu*.

Aipatzen ari garen liburuan adierazitako hori zehatz-mehatz ikertzen da Frantziako Historiaren aro mugarri batetan (1793-1824). Hauxe da hauxe darabilgun azterketaren ezaugarri nabarmenetarikoak. Onerako eta txarrerako.

- 1793an Konbentzioak desegingo ditu lehenagoko Zientzi Akademiak, "aristokratikoak" zirelakoan, eta ondorioz zientzilariak barreiatuko dira aldeaz aurreko elkarteak ahaztuz. Batzuk desagertuko dira, besteak isolatu, eta finean zientzilari berriak sortzean beste fenomenoek ekingo diete elkarte berrien bidez. Zientziaren Komunitatea, beraz, berregituratu egin da.

- 1824ean argitaratuko da Lazaro Carnoten semea (Sadi) zena-ren *Réflexions sur la puissance motrice du feu*, hau da, termodinamikaren oinarriak, edota beste modu batez esanda, Iraultza teknologiko-industrialerako eustarri berria.

Aldez aurretik Zientziaren konpromezu politiko-militarra ederki ikerturik azaltzen bazen ere ik. Rei, D.: *La Revolución*

científica, Icaria, Barcelona, 1978. (39-40 erriotan), liburu honek, berriz, mendealdeko zientzi egituraren sorrera aztertzen du sakonki. Beraz, jakintza garaikidearen jaiotza.

Eta, esan bezala, onera eta txarrerako xehazkizun historikoak direla medio. hau da, denbora eta espazio mugaketaren arabera aztertu nahi den arazoari dagozkion aldagai guztiak kontutan izanik. Hautatutako bide honek, ordea, lortutako emaitza baldintzatzen digu guztiz berez erabat mugatua azaltzen zaigulako. "Afran-zesamendua" nonbait.

Izan ere, aipatutako ikerketak Frantziako Historiaren alde zurreko aro jakin bati besterik ez dio ekiten, Zientziaren bilakaera fenomeno isolatu baten gisa ulertzerik posible izango balitz bezala. Ez du kontutan izaten betidanik funtsezkoa izan den zientzilarien artean Estatu ezberdinetako mugaz gaineko komunikazioa eta informazioaren helerazketa, nazioarteko ikerketetan historikoki erabilitako loturak, etab.

Lan sakona eta zehatza baina mugatua oso.

Aukera egiterakoan egileek argi eta garbi fundatu nahi izan omen dute Liburuaren Tesi nagusia, alegia, *zientziaren garapena soilik politikaren ikuspegitik uler daitekeen bikakaera dugu*.

Hori frogatzeko erabilitako prozedura zehatza gehi aukeratu-tako aroa (non Zientzi-komunitate modernoak hartuko duen egitura garaikidea) egindako lanaren garantiak ditugu. "Mugakete-ria"z eta guzti, ildo honetatik argitaratutako lanen "chovinismo"-tik aparte azterketa honek frogatzen du nahi duena: ez da gutxi, gero!

Baina dilemak berean dirau. Frantziako Iraultzaz geroztik Zientzia egiteko modua aldatu bada... Beraz, egitura politikoa eta zientifikoen artean harreman estuak baldin badaude... norik agin-tzen dio nori...? Dilema ala galdera bakarrik bada ere, segitu be-harko dugu irakurtzen horretaz zerbait gehiago esan ahal izateko.